

Rytų kaimynystės atspindžiai

Informacinė svarbiausių Rytinės kaimynystės įvykių apžvalga

Nr. 4 (26) // 2011 04 10-04 22

EESC

Rytų Europos studijų centras

Baltarusijos valdžia, prisidengdama terorizmo grėsme, stiprina opozicijos persekiojimą

Šių metų balandžio 11 d. Minsko (Baltarusija) metro stotyje „Oktiabrskaja“ įvyko sprogimas, kuriuo aukomis tapo 13 žmonių ir apie 200 buvo sužeista. Šį sprogimą Baltarusijos prezidentas Aleksandras Lukašenka įvardino kaip teroristinį aktą. Netrukus po sprogimo sulaikyti penki įtariamieji asmenys (tarp jų viena moteris), kurie, kaip oficialiai teigiama, yra baltarusiai iš Minsko bei Vitebsko. Nors oficialius kaltinimus Baltarusijos valdžia įtariamiesiems ketina pateikti tik balandžio 23 d., ekspertų teigimu, minėtas sprogimas

Minsko metro stotyje „Oktiabrskaja“ leido A. Lukašenkai sugriežtinti opozicinių jėgų persekiojimą, kartu atitraukiant visuomenės dėmesį nuo vis labiau gilėjančių Baltarusijos ekonominių ir socialinių problemų. Pavyzdžiui, šių metų balandžio 15-16 d. Baltarusijos Generalinė prokuratūra įspėjo opozicijos žiniasklaidą nespekuliuoti įvykusio sprogimo faktais. Taip pat šių metų balandžio 15 d. trijų Baltarusijos opozicinių jėgų lyderių, buvusių kandidatų Baltarusijos prezidento rinkimuose, Andrejaus Sanikovo, Vladimiro Nekliajevo ir Vitalijaus Rimaševskio, baudžiamosios bylos (iškeltos dėl „masinių neramumų organizavimo ir kurstymo“ 2010 m. gruodžio 19 d. Baltarusijos prezidento rinkimų metu) perduotos teismui. Kaltinamiesiems gresia nuo 3 iki 15 m. laisvės atėmimo bausmės.

Kita vertus, Baltarusijos vyriausybei itin svarbu pademonstruoti, kad šalies valdžia sugeba susidoroti su visomis iškilusiomis grėsmėmis, todėl tikėtina, kad penki sulaikyti įtariamieji taps savitais „atpirkimo ožiais“, kuriems bus pateikti kaltinimai ir dėl ankstesnių Baltarusijoje įvykusių panašių sprogimų 2005 m. Vitebske ir 2008 m. Minske. Baltarusijos valdžia pareiškė, jog vienas iš sulaikytųjų įtariamųjų yra susijęs su sprogimais, įvykdytais 2005 m. ir 2008 metais. Baltarusijos prezidento A. Lukašenkos teigimu, tikėtina, kad teroristinio akto vykdytojai galėjo būti finansuojami iš užsienio. Rusija nebuvo „priskirta“ prie išorinių grėsmių šaltinių (Baltarusija bendradarbiauja su Rusijos specialiosiomis tarnybomis, tiriant sprogimo Minsko metro bylos aplinkybes), todėl tikėtina, kad Minskas kaip „išorinės grėsmės“ šaltinius įvardins kai kurias Vakarų valstybes, pasak A. Lukašenkos, finansavusias 2010 m. gruodžio 19 d. neramumus ir taip siekusias nuversti Baltarusijos vyriausybę. Šių metų balandžio 21 d. kalbėdamas parlamente A. Lukašenka pabrėžė, kad visos dabartinės Baltarusijos problemos (valiutų krizė, ažiotažas maisto produktų rinkoje, sprogimas Minsko metro stotyje) yra tarpusavyje susijusios, iš užsienio vykdomo spaudimo, siekiant destabilizuoti Baltarusijos valstybę, pasekmės. Nors ES įspėjo

Baltarusija, jog ši nemanipuliuotų Minsko metro stotyje „Oktiabrskaja“ įvykusio sprogimo faktais, siekiant pateisinti sustiprėjusį Baltarusijos opozicinių jėgų persekiojimą, kaip pastebi patys baltarusių ekspertai, šis sprogimas laikinai apribojo ES galimybes išplėsti politines ir ekonomines sankcijas Baltarusijos atžvilgiu. Priminsime, šių metų balandžio 12 d. ES Tarybos susitikime, vykusiame Liuksemburge, Baltarusijos klausimu taip ir nebuvo priimta jokių formalių sprendimų.

■ Parengta remiantis: *Jamestown.org, EUobserver.com., Regnum.ru*
(Nuotrauka iš *Jamestown.org*)

ES Gruzijos politines partijas ragina susitarti

Šių metų balandžio 13 d. ES ambasadorius Tbilisyje Philipas Dimitrovas visų ES valstybių diplomatių atstovybių Gruzijoje vardu išplatino pareiškimą, kuriuo ragina kuo greičiau atnaujinti įstrigusias Gruzijos vyriausybės ir neparlamentinės opozicijos derybas dėl Gruzijos rinkimų kodekso (toliau – Rinkimų kodekso). Pareiškime teigiama, kad Gruzijos vyriausybės ir opozicijos derybų dėl Rinkimų kodekso atnaujinimas yra svarbus žingsnis Gruzijos europinės integracijos kelyje, skatinantis pasitikėjimą tarp visų Gruzijos politinių partijų. Priminsime, kad derybos, tarp Gruzijos vyriausybės, Gruzijos parlamento pirmininko Davito Bakradzės ir aštuonių parlamente neatstovaujamų opozicinių partijų dėl Rinkimų kodekso pataisų buvo pradėtos dar 2010 m. lapkričio 10 dieną. Minėtos derybos nutrūko 2011 m. kovo 25 d., kai opozicinės Respublikonų partijos lyderis Davitas Usupašvilis, pareiškė, kad valdančioji „Vieningojo nacionalinio judėjimo“ partija, kuriai vadovauja šalies prezidentas Michailas Saakašvilis, atmetė visus konstruktyvius opozicinių partijų siūlymus. Savo ruožtu, valdančioji „Vieningojo nacionalinio judėjimo“ partija apkaltino opoziciją ultimatyviu tonu, nepriimtiniu „Vieningajam nacionaliniam judėjimui“. Didžiausius „Vieningojo nacionalinio judėjimo“ nesutarimus su opozicinėmis Gruzijos partijomis lėmė skirtingi požiūriai deputatų rinkimo į Gruzijos parlamentą klausimu. Pagal dabar galiojančią tvarką į Gruzijos parlamentą renkami 75 deputatai pagal politinių partijų sąrašus (proporcinio atstovavimo sistema), o likę 75 deputatai renkami vienmandatėse rinkimų apylinkėse (mažoritarinė sistema). Pagal politinių partijų sąrašus į šalies parlamentą renkamiems kandidatams taikomas 5 proc. rinkėjų balsų „slenkstis“, o vienmandatėse apylinkėse – 30 proc. „slenkstis“. Gruzijos opozicinių partijų siūlymu, dabartinis rinkimų modelis turėtų būti pakeistas panašiu modeliu, koks dabar egzistuoja Vokietijoje – tai yra, 2/3 parlamento narių būtų renkami pagal regioninę-proporcinę sistemą, grindžiamą politinių partijų sąrašais, o 1/3 parlamento narių būtų renkami pagal mažoritarinę sistemą. Kitaip tariant, politinių partijų vietų parlamente skaičius priklausytų nuo to, kokią paramą politinės partijos sugebėtų užsitikrinti skirtinguose šalies regionuose. Pagal mažoritarinę sistemą renkamų kandidatų patekimo į parlamentą slenkstis būtų padidintas nuo 30 iki 50 proc., o du kandidatai vienmandatėje apylinkėje surinkę daugiausiai balsų dalyvautų papildomuose rinkimuose. Tai reiškia, kad vienmandatė apylinkių skaičius Gruzijoje būtų sumažintas nuo 75 iki 50. Opozicijos teigimu, dabartinė rinkimų sistema neatspindi Gruzijos rinkėjų valios. Opozicijos teigimu, jei už politinę partiją balsavo 50 proc. rinkėjų, tai ši partija ir turėtų gauti ne daugiau kaip 50 proc. vietų parlamente. Opozicija tikisi, kad priėmus Rinkimų kodekso pataisas, ji per proporcinę sistemą sugebės užsitikrinti platesnę rinkėjų paramą. Valdančioji „Vieningojo nacionalinio judėjimo“ partija kaltina opozicines partijas, jog šios suinteresuotos reformuoti Rinkimų kodeksą tik atsižvelgiant į savo siaurus interesus. Ekspertų nuomone, iš dalies galima sutikti su aukščiau minėtu valdančiosios partijos teiginiu, nes Gruzijos opozicinės partijos rinkimų slenkstį vienmandatėse apylinkėse siekia padidinti nuo 30 iki 50 proc. tikintis, kad taip apsunkins „Vieningojo nacionalinio judėjimo“ patekimą į parlamentą. Taip pat tikėtina, kad Gruzijos

vyriausybės užsitęsusių derybų su neparlamentinės opozicijos partijomis, kurios save įvardija kaip „tikrąją opoziciją“, ilgainiui gali paskatinti radikalesnes opozicijos jėgas rinktis nesankcionuotą gatvės demonstracijų ir masinių neramumų organizavimo kelią.

■ Parengta remiantis: RFE/RL, Jamestown.org
(Nuotrauka iš RFE/RL)

Ukraina siekia įtikinti Rusiją peržiūrėti gamtinių dujų kainos formulę

Šių metų balandžio 19 d. Kijeve (Ukraina) įvyko Ukrainos ministro pirmininko pirmojo pavaduotojo Andrejaus Kliujevo ir Rusijos ministro pirmininko pavaduotojo Igorio Sečino derybų dėl rusiškų gamtinių dujų tiekimo sąlygų. Priminsime, kad dėl minėtų derybų šių metų balandžio 13 d. susitarė Ukrainos ministras pirmininkas Nikolajus Azarovas ir Rusijos ministras pirmininkas Vladimiras Putinas. Nors informacija dėl balandžio 19 d. vykusių Ukrainos ir Rusijos ministrų pirmininkų pavaduotojų derybų, kuriose turėjo būti aptarta Ukrainai tiekiamų rusiškų gamtinių dujų kainos formulė, neviešinama, Rusijos ekspertai neabejoja, kad minėtos derybos iš esmės

nepakeis sparčiai blogėjančių Ukrainos ir Rusijos energetinių santykių. Rusijos ministro pirmininko V. Putino nuomone, Ukraina turi suprasti, kad dabartinis gamtinių dujų kontraktas su Ukraina yra galiojantis ir turi būti vykdomas. Priminsime, kad Ukraina aktyviai derasi su Rusija dėl dar 2009 m. tuometinės Ukrainos ministrės pirmininkės Julijos Timošenko su Rusija sudarytų nuostolingų rusiškų gamtinių dujų tiekimo Ukrainai kontraktų. Minėtuose kontraktuose bazinė gamtinių dujų kaina siekė 450 JAV dolerių už 1000 kubinių metrų, be to, skirtingai nuo daugelio kitų Europos šalių, kontraktuose įtvirtintos nuostatos neleido Ukrainai derėtis dėl rusiškų gamtinių dujų kainos. Ukrainos nuomone, dabartinė rusiškų gamtinių dujų kaina yra gerokai padidinta lyginant su rusiškų gamtinių dujų, tiekiamų kitoms Europos valstybėms, kaina. Šiuo metu Lenkija už 1000 kubinių metrų gamtinių dujų Rusijai moka 320 JAV dolerių, Vokietija – 330 JAV dolerių. Ukrainos ministro pirmininko N. Azarovo nuomone, rusiškų gamtinių dujų kaina Ukrainai (įvertinus gamtinių dujų transportavimo kaštus ir Ukrainos įsipareigojimus Vakarų partneriams) turėtų būti 200 JAV dolerių už 1000 kubinių metrų gamtinių dujų. Šiuo metu Ukraina Rusijai moka 246 JAV dolerius už 1000 kubinių metrų dujų, tačiau reikia įvertinti, kad ši kaina yra kartu su Rusijos taikoma nuolaida, įtvirtinta 2010 m. balandžio 21 d. vadinamuosiuose Charkovo susitarimuose. Pagal šiuos susitarimus Rusija dešimčiai metų suteikė Ukrainai 30 proc. nuolaidą esamai gamtinių dujų kainai (bet ne didesnę kaip 100 JAV dolerių nuolaidą 1000 kubinių metrų gamtinių dujų). Tokia nuolaida suteikta mainais į teisę Rusijos Juodosios jūros laivynui pasilikti Ukrainos teritoriniuose vandenyse (Sevastopolio uoste) iki 2042 metų. Charkovo susitarimuose numatyta, jog 30 proc. nuolaida Ukrainai bus taikoma tik su sąlyga, kad dabartinė gamtinių dujų kainos formulė (pagal kurią gamtinių dujų kaina susieta su pasaulinės naftos produktų kainos pokyčiais) nebus keičiama. Jei kontraktai dėl rusiškų gamtinių dujų tiekimo Ukrainai nebus peržiūrėti, prognozuojama, kad rusiškų gamtinių dujų kaina dar šių metų antrojoje pusėje pakils iki 320-350 JAV dolerių už 1000 kubinių metrų – tai yra, net ir su Rusijos taikoma nuolaida, gamtinių dujų kaina Ukrainai susilygins su kaina, kurią Rusijai moka ES šalys. Reikėtų įvertinti tai, kad Ukraina, reikalaujama peržiūrėti gamtinių dujų kainą, gali netekti minėtos nuolaidos. Kita vertus, Kijevas, reikalaujamas peržiūrėti gamtinių dujų kontraktus su Rusija, pasiruošęs atsisakyti Rusijos taikomos nuolaidos, tačiau pati Rusija kontraktų sąlygų keitimą sieja Ukrainos prisijungimu prie Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano įsteigtos Muitų sąjungos. Ukraina nesutinka su tokiomis

Rusijos sąlygomis. Ekspertų nuomone, Rusijai svarbus ne tiek Ukrainos prisijungimas prie Muitų sąjungos, kiek siekis sutrukdyti Ukrainai sudaryti laisvos prekybos erdvę su ES. Pabrėžtina, kad rusiškų gamtinių dujų kainos formulės peržiūrai pritaria tiek Ukrainos valdančioji Regionų partija, tiek opozicinės partijos, skiriasi tik jų retorika. Ukrainos opozicija, reikalauja, kad 2010 m. Charkovo susitarimai, faktiškai įtvirtinę dabartinę rusiškų gamtinių dujų kainos formulę, būtų vienašališkai denonsuoti. Ekspertų nuomone, Charkovo susitarimų vienašališkas denonsavimas galutinai sugadintų Ukrainos ir Rusijos dvišalius santykius. Kita vertus, valdančiosios Regionų partijos pozicija, kad Charkovo susitarimų denonsavimo klausimą gali išspręsti tik tarptautinis teismas, irgi yra ganėtinai nepagrįsta dėl kelių priežasčių. *Pirma*, Ukrainos kreipimasis į tarptautinį teismą ne tik smarkiai pablogintų Ukrainos dvišalius santykius su Rusija, tačiau ir suteiktų Rusijos gamtinių dujų kompanijai „Gazprom“ pretekstą bauginti Europos šalis naujos energetinės krizes grėsme bei galėtų paspartinti Rusijos „Pietų srauto“ (angl. *South Stream*) dujotiekio, apeinančio Ukrainos teritoriją, projekto įgyvendinimą. *Antra*, Vakarų ekspertų nuomone, šiuo metu tarp ES šalių vyrauja tam tikras konsensusas dėl to, kad Ukrainai neverta teikti pagalbos, kuri padėtų Ukrainai įgyvendinti jos energetinio sektoriaus modernizaciją, nes Ukraina nevykdo struktūrinių reformų energetiniame sektoriuje, o bet kokia Vakarų valstybių finansinė pagalba tokiomis aplinkybėmis tik paskatintų Rusiją aktyviau naudoti ekonominio ir energetinio spaudimo svertus Ukrainos atžvilgiu. Pasak Ukrainos ministro pirmininko N. Azarovo, Ukrainos gamtinių dujų sektoriaus modernizacija kainuotų 1,5 mlrd. eurų ir bent 50 proc. kaštų turėtų prisiimti ES valstybės. Europos Komisijos (EK) nuomone, EK gali finansuoti tik Ukrainos gamtinių dujų sektoriaus modernizacijos techninių projektų parengimą ir gamtinių dujų sektoriaus modernizacijos poveikio aplinkai tyrimus (šiuos projektus EK turėtų parengti iki šių metų pabaigos). Rusijos ekspertų nuomone, įvertinant Vakarų valstybių pasyvumą konfliktiniuose Ukrainos ir Rusijos energetiniuose santykiuose, Ukrainai reikėtų kol kas atidėti į šalį kontraktų peržiūros dėl rusiškų gamtinių dujų kainos klausimus ir sutelkti dėmesį į Rusijos dalyvavimą modernizuojant Ukrainos gamtinių dujų transportavimo sistemą bei gamtinių dujų žvalgybos ir gavybos Juodosios jūros šelfe projektus.

■ Parengta remiantis: *Regnum.ru, Ng.ru*
(Nuotrauka iš *Ng.ru*)